

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Сьогодні оборонна промисловість України представлена сукупністю об'єктів різного підпорядкування. Так, 130 підприємств підпорядковано ДК «Укроборонпром», 24 – Національному космічному агентству України та ін. органам й майже 150 приватних підприємств мають ліцензію на виконання робіт, пов'язаних з розробкою та виробництвом озброєння і військової техніки (ОВТ).

На жаль, можна констатувати відсутність виваженої оборонно-промислової політики, системності в інституціональному та організаційному забезпеченні цієї специфічної галузі промисловості. Незрозумілим залишилося питання, яка структура безпосередньо буде визначати завдання військово-технічного співробітництва та оборонно-промислової політики.

В даний час в діловому обороті вживаються декілька визначень оборонно-промислової політики (ОПП). Однак усталеного терміну ОПП ні в спеціальній літературі, ні в законодавчо-нормативній базі України немає. На нашу думку, під ОПП розуміється комплексна система заходів держави, що спрямовані на розподіл ресурсів для структурного вдосконалення оборонної промисловості та національної економіки в цілому, підтримання конкурентоспроможності виробленої продукції, а також на удосконалення діючих в державі ринкових механізмів.

Розрізняють такі моделі ОПП по відношенню до цілей і об'єктів впливу (підпорядкування):

- жорстка модель - орієнтована на розвиток пріоритетних оборонних галузей промисловості з опорою на бюджетне їх субсидування, включаючи операції з валютним курсом, цінами на сировину та енергію, тарифи природних монополій, протекціонізм у зовнішній торгівлі, спрямований на створення кращих умов для національних виробників зброї та залучення прямих іноземних інвестицій;

- м'яка модель - орієнтована на забезпечення конкурентоспроможності національних спеціалізованих організацій / суб'єктів ВТС на світовому ринку зброї, на підтримку інноваційних нововведень і реалізацію інвестиційних рішень, що формують позитивний, синергетичний ефект для ОПК і економіки в цілому;

- централізована модель - об'єктом ОПП виступає оборонне підприємство будь-якої форми власності; управління такими підприємствами здійснюється уповноваженим органом виконавчої влади директивними або індикативними методами. Характерна, наприклад, у Росії, Франції, Німеччині, Китаї;

- децентралізована модель - об'єктом ОПП виступає будь-яке підприємство, задіяне у розробці та виробництві ОВТ. Така модель поширена в США, Канаді, Великобританії, де реалізується підхід, при якому сучасне підприємство однаково ефективно може випускати як цивільну продукцію, так і продукцію військового призначення.

Поточні трансформації оборонної промисловості свідчать про набуття ОПП рис комплексності і послідовності, причому управління підприємствами з державною формою власності здійснюється уповноваженими органами директивними методами, а підприємствами іншої форми власності – за допомогою ліцензування та ін. методів.

Основними умовами організації управління оборонною промисловістю, успішно застосованими на практиці в інших країнах світу, є встановлення чіткої вертикалі управління з координуючою ланкою на вищому державному рівні або рівні центральних органів виконавчої влади та узгодженість організаційних зв'язків елементів системи.

Інституційне забезпечення середовища функціонування підприємств оборонної промисловості – часткове без створення спеціального Агентства на правах центрального органу виконавчої влади при уряді України, який формуватиме пропозиції з військово-технічної та оборонно-промислової політики держави і здійснюватиме організацію та координацію діяльності органів виконавчої влади і підприємств з їх реалізації, а також утворення Державного фонду розвитку базових і критичних технологій та підтримки інновацій в оборонно-промисловому комплексі.

Вироблення та імплементація чіткого курсу та послідовного плану дій щодо розвитку оборонної промисловості гальмується тим, що досі не затверджено низку основоположних документів, передбачених Стратегічним оборонним бюлетенем та Дорожньою картою оборонної реформи, зокрема:

- щодо розробки та постановки на озброєння – проект Закону України «Про створення та виробництво озброєння, військової та спеціальної техніки»; «Про затвердження національної системи розроблення та поставлення на виробництво озброєння, військової та спеціальної техніки»;

- щодо завдань військово-технічного співробітництва у здійсненні воєнно-технічної та оборонно-промислової політики та правил здійснення діяльності підприємств на світовому ринку озброєнь – проект Закону України «Про військово-технічне співробітництво», «Про офсетні угоди».

Для удосконалення функціонування підприємств ринку продукції оборонної промисловості необхідне вирішення питань:

- щодо стандартизації системи управління якістю оборонної продукції та стандартизації процесів життєвого циклу озброєння, військової та спеціальної техніки, зокрема проект Закону України «Про військові стандарти», впровадження публікацій НАТО із забезпечення якості серії AQAP, міжнародних стандартів системної інженерії ISO 15288-2015, ISO/IEC TR 24748-2:2011, публікацій НАТО AAP-20, ISO серії 9000 шляхом розроблення нормативно-правових актів та національних стандартів на підставі Програми робіт з національної стандартизації в межах Технічного комітету 176;

- щодо впровадження підзаконних актів та галузевих нормативних документів з оборонного планування на заміну Закону «Про організацію оборонного планування» у відповідності з Законом України «Про національну безпеку України»

- щодо удосконалення системи ціноутворення на продукцію оборонного і подвійного призначення внести зміни до Закону України «Про державне оборонне замовлення» в частині унормування прибутків підприємств на придбання комплектуючих та виконання робіт, передбачити авансове та пільгове кредитне фінансування пріоритетних дослідно-конструкторських робіт, що виконуються за державним оборонним замовленням. Подальша реформа системи державних оборонних закупівель передбачає підвищення вимог до прозорості роботи державних інституцій. запровадження частково конкурентних процедур під час здійснення відбору потенційних виконавців.

- прискорити розроблення і схвалення Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» з метою забезпечення можливості набуття прав інтелектуальної власності як ноу-хау на результати інтелектуальної діяльності військового, спеціального призначення та подвійного використання. Також актуальне вирішення проблеми коригування конструкторської документації або продовження ресурсу ОВТ, розробник якого знаходиться за межами України.